

Realizácia politickej stratégie Teng Siao-phinga: Jedna krajina dva systémy

(Hongkong a Macao)

Erik Lenhart

Resumé

This article examines Deng Xiaoping's doctrine "One country two systems" and its application on Hong Kong and Macao. This topic is rather unique as a phenomenon in international politics and it is a precedent in theory of comparative politics of unitary states. There are unitary states with autonomies e.g. Spain, however until now, there is no state but PRC, which entails two economics systems and three political and judicial traditions like PRC does¹. The article analyzes the background – why was this doctrine created and how. Second, it analyzes how the "One country two systems" doctrine implemented is. For this purpose, I examined the "Basic Laws" of Hong Kong and Macao. Third, the article analyzes, how the Beijing officials understand this system and what their positions to SARs are. The article examines three key branches closer: the position of the regional governors, the position of the regional legislative bodies and room for maneuver of SARs' representatives in field foreign policy according to the "Basic Laws" and their relations to PRC central authorities. The article is concluded with an evaluation of the implementation of the "One country two systems".

I. Vznik koncepcie Teng Siao-phinga

„Jedna krajina dva systémy“ - tieto pamätané slová predniesol Teng Siao-phing 22. a 23. júna v roku 1984. Skôr ako začnem pojednávať o tejto koncepcii, v krátkosti by som zhrnul, čo bolo v pozadí jeho koncepcie. Mojím úmyslom nie je prezentovať curriculum vitae Teng Siao-phinga, ale poukázať na dôležité momenty v jeho živote, ktoré formovali jeho politické myslenie a tým zdôvodniť, prečo a za akých okolností táto koncepcia vznikla.

Teng Siao-phing patrí do prvej generácie čínskych politikov, do takzvanej Starej gardy a nesmrteľných. Ako jeden z najlepších študentov bol vybraný, aby odišiel študovať do Francúзка.

¹ This was a case of interwar CSR, where two judicial and political traditions coexisted. They again coexisted after the Second World War shortly.

Už pred svojim odchodom si uvedomoval potrebu industrializácie Číny. Vo Francúzsku v dvadsiatych rokoch minulého storočia pod vplyvom Čou En-laja a starších študentov sa začal zaujímať a neskôr aktívne zapájať do komunistického hnutia čínskych študentov v Európe. V roku 1926 odišiel do Moskvy, kde študoval na Sunjatsenovej univerzite. V tej dobe začali v Číne spory medzi Kuomintangom a komunistami.

Feng Yuexiang, veliteľ Národnej armády v severozápadnej Číne, sa pripravoval zapojiť do národnej revolúcie v Číne a mladí komunisti na Sunjatsenovej univerzite zodpovedali jeho plánom. To bol začiatok Tengovej kariéry. V období občianskej vojny medzi Kumintangom a komunistami zastával Teng rôzne pozície v komunistami ovládaných provinciách a v Ľudovooslobodzovacej armáde (PLA). V PLA Teng nadviazal dlhodobé priateľstvo s Liu Bočengom, s ktorým bojoval proti Japoncom a po porážke Japonska proti Kuomintangu. Vojenské i správne skúsenosti získal počas občianskej vojny. Tieto skúsenosti, metóda „poznávania pravdy z faktov“ a jeho zásadovosť mu umožnili po ukončení občianskej vojny zaujať rôzne vysoké štátne pozície.

Teng, veril princípu „jednej Číny“, a preto spolu s Liu Bočengom obsadili Tibet a neskôr vyvinul koncepciu „Jedna krajina dva systémy“. Po ukončení občianskej vojny v 50tych rokoch minulého storočia zastával viacero významných postov v centrálnych orgánoch komunistickej strany – najvýznamnejšie boli post vicepremiéra a predsedu vojenského výboru. V tej dobe bol jednou z najvýznamnejších osobností v strane spolu s Mao Ce-tungom, Liu Šao-čchim, Čou En-lajom, Ču Tem a Čen Jun-om. V období nasledujúcich desiatich rokov sa podieľal na upevňovaní strany podľa zásad „demokratického centralizmu“ a na zmene ústavy komunistickej strany. Zastával pozície vo viacerých vysokých vládnych výboroch a podnikol mnoho pracovných a inšpekčných ciest vo výboroch pre vzdelávanie, štátne podniky a armádu.

Teng a Liu Šao-čchi sledovali progresívnejšie smerovanie komunistickej strany a pre svoju popularitu začali byť čoraz viac nepohodlní pre Mao Ce-tunga, ktorý ich vnímal ako potencionálne ohrozenie svojej moci. Keď v roku 1966 Mao Ce-tung inicioval spolu s Gangom štyroch Kultúrnu revolúciu, sa Teng, podľa Maa muž číslo dva, ktorý sa vydal kapitalistickou cestou, ocitol v nemilosti. V tomto období pracoval ako robotník v továrni na opravu traktorov. Kultúrna revolúcia postihla i Tengovu rodinu, jeho najstarší syn bol surovo zbitý a odvtedy bol odkázaný na invalidný vozík.

V roku 1972 bol Teng rehabilitovaný a vrátil sa späť do centra diania. V roku 1973 za podpory Čou En-laja sa stal znovu vicepremiérom. V r.1974 vystúpil s Čou En-lajovou tézou o troch svetoch. O rok neskôr nastal definitívny boj medzi Tengom a Gangom štyroch. Po Maovej a Čou En-lajovej smrti, vedenie strany definitívne zúčtovalo s Gangom štyroch a začalo naprávať chyby z doby „kultúrnej revolúcie“. Skúsenosti z „z predchádzajúceho obdobia ukázali, že Čína nemôže ísť „ďalej doľava“ a cesta „doprava“ by bola neprípustná. Čínsky marxizmus sa už v dobe Maa odlišoval od sovietskeho, orientáciou na roľníctvo. Teng hovoril o Čínskom socializme ako o špecifickom modeli socializmu s čínskymi špecifikami.

Teng hodnotil Maa rovnako, ako Mao Stalina: 70% jeho činnosti bolo pozitívne a 30% boli omyly, pričom vyzdvihol Maove zásluhy o zjednotení Číny.² Otázka znela, ako vyriešiť situáciu, ktorá vznikla po období chaosu Kultúrnej revolúcie. V roku 1979 Teng vytvoril koncepciu „socialistickej modernizácie“ so štyrmi princípmi:

1. Udržiavať socializmus
2. Udržiavanie diktatúry proletariátu
3. Udržiavať vedúcu úlohu Komunistickej Strany Číny (KS Číny)
4. Zachovávať marxizmus a Maove myšlienky

Reforma sa zamerala na štyri cieľové oblasti: poľnohospodárstvo, priemysel, veda a výskum a armáda. Modernizáciu začal agrárnou reformou. Na rozdiel od Maovho „veľkého skoku“ postupoval v reformách racionálnejšie. Aj vo svojich prejavoch hovoril o potrebe učiť sa od okolitých krajín. Inšpiroval sa najmä reformami v okolitých štátoch – „krajinami ázijských tigrov“ a prispôbil ich čínskym pomerom. Hlásal teóriu rovnosti a integroval do agrárnej reformy i bývalých veľkostatkárov, ktorí boli počas kultúrnej revolúcie perzekvovaní. Zaviedol trhový socializmus, ktorý umožnil zvýšiť životnú úroveň roľníkov a veľkých roľníckych oblastí. Je otázne, či sa Teng inšpiroval Leninovým NEPom, podobné menej úspešné reformy existovali i v Juhoslávii, Maďarsku a ČSSR.

Po reforme vidieka nasledovala reforma miest. Vznikol projekt 14 pobrežných zvláštnych ekonomických zón, otvorených zahraničným investíciám. Táto stratégia mala tri roviny:

²I súčasné vedenie na čele s Chu Ťin-tchaom naďalej zdôrazňujú Maové zásluhy o zjednotenie Číny a pokladajú ho za otca modernej Číny: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/4587570.stm>

- Pozdvihnúť čínsku ekonomiku.
- Otvoriť sa viac svetu, získať väčší vplyv na lokálnych trhoch a stať sa exportérom produktov ľahkého priemyslu.
- Politickou dimenziou týchto reforiem bolo nasmerovať zóny: (Šen-čen) na Hongkong, (Ču-cchai) na Macao a na Tchaj-wan v rámci politiky „jednej Číny“ ako aj vytvorenie 14-tich špeciálnych zón³, ako napr. oblasť Šantou, z ktorej emigranti žijú v oblasti juhovýchodnej Ázie a Siamen, z ktorej blízkosti odišli emigranti a stali sa ekonomicky aktívni v ďalších krajinách.

Táto stratégia sa javí doposiaľ ako úspešná. Teng vnímal súkromný sektor ako doplnok socialistického a hovoril o využívaní plánovania i trhu v socialistickom hospodárstve. Jeho slogan, že „... nie je dôležité, či je mačka čierna alebo biela, hlavne, že dobre chytá myši.“ sa stal svetoznámy. Vo svojich reformách vychádzal z overeného princípu z obdobia občianskej vojny, hľadanie pravdy z faktov. Kontinuálna reforma armády pretrváva i v súčasnosti a spôsobuje značnú nevôľu na strane USA.⁴ Zaslúžil sa o zlepšenie vzťahov s USA, Veľkou Britániou a západom, no zostal v Maovej línii vo vzťahu k ZSSR. V roku 1979 sa stretol s prezidentom Carterom, krátko potom ako USA ukončili diplomatické styky s Tchaj-wanom.⁵ Na projekt 14 pobrežných zvláštnych ekonomických zón nadväzoval projekt jedna krajina dva systémy. Vznikom ekonomických zvláštnych pobrežných zón sa vytvorilo prostredie ekonomickej spolupráce s Hongkongom a Macaom. To viedlo k tomu, že „... v druhej polovici 80tych rokov vďaka sprostredkovanej činnosti Hongkongu, sa výrazne rozšíril proces rozvoja obchodných kontaktov medzi Čínou a Tchaj-wanom.“⁶ Tu možno vidieť začiatky vzniku homogenizácie ekonomického prostredia pobrežných zón ČĽR a Hongkongu. Hongkongskí podnikatelia zvyšovali svoje investície vo zvláštnych ekonomických zónach a zároveň narastali ich zisky z rastu exportov tovarov ČĽR cez Hongkong.

³ Pre bližšiu informáciu: Pozri prílohu 1

⁴ Pre bližšiu informáciu:

Shanker T.; China's Military Geared to Deterring Taiwan, Report Says; NY Times, 20.7.2005
http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2006-02/02/content_516821.htm.

⁵ Po odchode Kumintangu v r. 1949 na Tchaj-wan, zostala ROC - Republika Čína na Tchaj-wane ako jediná zástupkyňa Číny v medzinárodných organizáciách, to sa zmenilo pod tlakom medzinárodných udalostí a ČĽR – Čínska ľudovodemokratická Republika sa stala zástupkyňou Číny v medzinárodných organizáciách.

⁶ Kozlov; A.; Hongkong na prahu návratu do Číny, Medzinárodnaja žizn, 4/1996 (s3)

Ďalším významným rokom bol rok 1984. V Pekingu 19. decembra 1984 britská premiérka Margaret Thatcherová a premiér ČĽR Čao C' - jang podpísali dohodu, podľa ktorej Hongkong prejde v r.1997 pod správu ČĽR.⁷ V tej dobe prebiehali rokovania o budúcnosti a prechode Hongkongu do čínskych rúk. V roku 1986 nasledovali rokovanie o prevzatí Macaa.

Neprijemným rokom bol pre Tenga rok 1989 - incident na námestí Tien-an-men. Na jednej strane žiadali čínski študenti rýchlejšie reformy a smerovanie k liberalizmu, na druhej strane mali robotníci obavy, že prídu o sociálne istoty a že reformy zašli príďaleko. Teng pochopil, že Čína sa nemôže pozápadniť. Vo svojich prejavoch v 80tych a na začiatku 90tych rokov použil slogan: modernizácia áno, „buržoázny liberalizmus“ nie.⁸ Vedel, že keby sa Čína pozápadnila, mohla by nastať občianska vojna, čo by prišlo vhod supervelmociam i Kumintangu, preto presadzoval socializmus na čínsky spôsob a socialistickú modernizáciu. Rok 1989 mal dve dohry. Teng skonštatoval, že vedenie druhej generácie čínskych politikov, menované Starou gardou, zlyhalo a rozhodol sa formovať ďalšiu generáciu komunistických politikov, ktorí by Starú gardu mohli úspešne nahradiť a plne zvládnuť situáciu v Číne. Druhý fakt bol, že po Tchien-an-mene došlo k niekoľkým embargám vo vzťahu k Číne. Najznámejšie je asi embargo na dovoz zbraní. Čína stratila v tomto období na západe veľkú časť zo svojej popularity. V roku 1992 sa Teng oficiálne stiahol z politiky. Neoficiálne si cez Chu Ťin-tchaa⁹ stále udržiaval politický vplyv. Na rozdiel od Maa nebudoval kult osobnosti, ba a dokonca mu i predchádzal. V Tengovej ére 1979 – 1994 prešla Čína najširšími reformami od založenia ČĽR. Zomrel 19. 2. 1997. Na jeho ekonomickú i zahraničnú politiku nadviazala i súčasná štvrtá generácia čínskych politikov. Jeho odkaz je v Číne stále aktuálny.

V štúdiu sa zameriavam najmä na politickú dimenziu koncepcie jedna krajina dva systémy, ekonomický rozmer spomínam len okrajovo. V nasledujúcich kapitolách sa pokúsím analyzovať zjednotenie ČĽR s Hongkongom a Macaom podľa koncepcie Jedna krajina dva systémy (i kuo, liang č') a o jej implementáciu v Hongkongu a Macau. Teng navrhol koncept pre vyriešenie otázky zjednotenia Číny s Hongkongom, Macaom a Tchaj-wanom mierovou cestou. Ideový základ tejto koncepcie tvoria: princíp jednej Číny a „hľadanie pravdy z faktov“, ktoré by sme mohli nazvať aj čínskym utilitarizmom. Za impulz vzniku koncepcie možno pokladať rok 1974, keď Portugalsko uznalo suverenitu Číny nad Macaom. Pri tejto koncepcii treba zdôrazniť,

⁷ Pozri prílohu 2

⁸ Dobrým príkladom sú prejavy z r. 1992, keď bol Teng na ceste po Wuchangu, Šen-čene, Čucchai a Šanghaji.

⁹ Pozri: <http://www.chinatoday.com/who/h/hujintao.htm>.

že sa jedná o mierové riešenie zjednotenia, pretože princíp jednej Číny zahŕňa aj použitie nie mierových prostriedkov, čo je zakotvené napr. v zákone o nedeliteľnosti Číny. Tento koncept sa ukázal ako úspešný v prípade Hongkongu a Macaa, no prípad Tchaj-wanu je zložitejší. Predložený spôsob riešenia navrhuje, že územia budú mať širokú autonómiu v správnej činnosti ako špeciálne správne regióny (SARs) a že sa v nich 50 rokov po prevzatí Čínou bude ďalej aplikovať kapitalizmus, zachová sa i predošlá právna kontinuita s výnimkou zákonov odporujúcich Základnému zákonu konkrétneho SAR¹⁰. SARs majú podľa článku 31. čínskej ústavy široké autonómne práva mimo zahraničnej politiky a národnej obrany. Majú možnosť vysielat' v rámci spoločných diplomatických misí svojich diplomatov, pokiaľ sa jedná o záujmy ich regiónu. Nastáva tu zaujímavý moment, keď v Hongkongu zostáva tradícia britského zvykového práva a v Macau zostáva tradícia portugalského práva. Článkom 31 Ústavy sa Čína stáva zvláštnym unitárnym štátom¹¹. Vlády Portugalska a Spojeného Kráľovstva rokovali o návrate svojich zámorských teritórií s ČLR, keďže s ČLR majú oficiálne zahraničné styky a uznávajú ČLR ako suverénny štát¹².

II. Hongkongský špeciálny administratívny región

2.1 Proces dekolonizácie Hongkongu

Veľká Británia získala v roku 1842 Hongkong po prvej ópiovej vojne s dynastiou Čching zmluvou z Nankingu. Neskôr po druhej ópiovej vojne na základe Pekingského dohovoru získala aj do správy Nové teritória od roku 1898 na 99 rokov. Po tejto dobe mali byť vrátené Číne. Otázka prevzatia Hongkongu sa začala v r. 1982 rozhovorom Teng Siao-phinga s britskou premiérkou Margaret Thatcherovou. Teng v ňom vysvetlil pozíciu ČLR. Vyvinul snahu o spoluprácu s britskou stranou a postupnú prípravu Hongkongu počas 15 rokov na zjednotenie s Čínou. Predpoklady na ekonomickú integráciu boli vytvorené. Vznikla otázka, ako prekonať

¹⁰ Pre bližšiu informáciu o kontinuite právneho poriadku v jednotlivých SAR :

Macao: <http://www.macaodata.com/Macau/jus/abc/part3/eindex.html>

Hongkong: <http://english.people.com.cn/Tengxp/vol3/text/c1210.html>

¹¹ Pre bližšiu informáciu: <http://www.macaodata.com/Macau/jus/abc/part3/eindex.html>.

¹² Na tieto teritória v rámci iných si robila nároky i Tchaj-wan, no Portugalsko ani Spojené Kráľovstvo nemalo v dobe rokovaní o návrate Hongkongu a Macaa a ani v súčasnosti nemá oficiálne styky s Tchaj-wanom.

rozdiely politických systémov pri integrácii Hongkongu do ČĽR. Teng vyjadril snahu o napredovanie v ekonomickej prosperite Hongkongu i snahu o zachovanie terajšieho právneho poriadku s nevyhnutnými modifikáciami. Vyjadril požiadavku, aby sa uskutočnila verejná diskusia, ktorá by mala trvať v rozmedzí jedného až dvoch rokov, kým príjmu spolu s britskou stranou spoločné vyhlásenie, ktoré nasledovalo v roku 1984¹³. Navrhol rad opatrení ako predísť problémom v prechodnom období a vyjadril sa za blízku spoluprácu s Veľkou Britániou v tejto otázke. Nasledovali rozhovory so Geoffrey Howeom, britským ministrom zahraničia v tom období, v roku 1984. V nich Teng pripomenul, že Čína zostáva na svojej pozícii. Ďalej hovorí, že Hongkong si zachová kapitalistické zriadenie ďalších 50-rokov od zjednotenia s ČĽR, ktoré bolo v roku 1997. Nehodnotí kapitalizmus v Hongkongu ako ideálny, vníma ho s pozitívami, ako aj s negatívami. V tejto dobe spomenul, že pokiaľ to bude potrebné, Čína bude v Hongkongu intervenovať. Vyjadril predsavzatie, že Čína bude podrobne sledovať vývoj v Hongkongu a navrhoval v tomto období nasledovné ekonomické opatrenia:

1. Hongkongský dolár si udrží stabilitu v dobe prechodu, musí byť krytý dostatočnou veľkosťou rezerv.¹⁴
2. Vláda ČĽR súhlasí, že pozemky britskej vlády v Hongkongu budú patriť 50 rokov po prevzatí britskej vláde a dúfa, že výnosy z ich predaja použijú k zveľadeniu Hongkongu.
3. Vláda ČĽR dúfa, že sa počet pracovníkov britskej správy nebude zbytočne zväčšovať a tým nebude zaťažovať budúcu SAR správu výdavkami na dôchodky.
4. Vláda ČĽR predpokladá, že britská správa Hongkongu nebude vytvárať skupinu administrátorov, ktorá by bola vnútená pre SAR.
5. Vláda ČĽR očakáva, že britská strana presvedčí dôležitých britských finančníkov, aby nestiahli kapitál z Hongkongu.¹⁵

V tomto roku sa Teng stretol s čínskymi vyslancami z Hongkongu a Macaa. Navrhoval, aby sa postupne v priebehu 13 rokov vytvorila skupina z miestneho obyvateľstva Hongkongu, ktorá by participovala na jeho správe poslednej perióde 6 - 7 rokoch. Čínska strana požadovala, aby boli

¹³ Pre bližšiu informáciu: <http://www.info.gov.hk/trans/jd/jd2.htm>

¹⁴ Bola stanovená fixná väzba 1USD : Hongkongský dolár 7,8

Kozlov; A.; Hongkong na prahu návratu do Číny, Medzinárodná živen, 4/1996, (s4)

¹⁵Pre bližšiu informáciu: We Shall Be Paying Close Attention to Developments in Hong Kong During the Transition Period Prejav Teng Siao-phinga z 31. Júl 1984, <http://www.china.org.cn/english/features/dengxiaoping/103370.htm>.

lojálni voči Hongkongu a Číne. Podľa Tengovej mienky, sa spôsob volenia Hongkongskej administratívy nebude meniť, zostane ten istý systém, ako za čias Veľkej Británie¹⁶.

Základný zákon Hongkongskeho Špeciálneho administratívneho regiónu (HKSAR)¹⁷ má charakter ústavného dokumentu Hongkongu. Na jeho príprave začala pracovať zmiešaná komisia ČĽR a Hongkongu od roku 1985 podľa čínsko-britskej deklarácie z roku 1984. Tento orgán bol zložený zo 150 členov. V prípravnom výbore tvorili v skupine zastupujúcu Hongkong väčšinu hongkongsí podnikatelia (tzv. tchaj-kung), ktorí zbohatli obchodom s Čínou. Mnohí z nich boli koptovaní do najvyšších štátnych a správnych orgánov Číny, ako aj do súčasných regionálnych orgánov v Hongkongu. Skupina týchto podnikateľov má rozhodujúce zastúpenie medzi voliteľmi guvernéra Hongkongu.¹⁸ Hongkong reaguje veľmi citlivo na medzinárodné udalosti dotýkajúce sa čínskej ekonomiky, vrátane zachovania režimu najväčších výhod v obchode, čo je pre hongkongských podnikateľov podstatné. Celkovo by sa dali vnímať ako stabilizačný faktor v Hongkongu a ako najbližší spojenci pekingskej vlády. Práca na tomto ústavnom dokumente oficiálne skončila v októbri 1989 a dokument bol vyhlásený 4. apríla 1990.

Na prvý pohľad má Základný zákon HKSAR štruktúru podobnú ústavám regionálnych celkov federácií, no na základe bližšej analýzy je viditeľné, že Základný zákon HKSAR neprideluje regionálnym orgánom žiadne originálne právomoci a výklad regionálnej ústavy určuje centrálna vláda. Bez súhlasu regionálnych štruktúr môže byť Základný zákon HKSAR centrom zmenený, čo je typickým znakom unitárneho štátu. Postavenie regionálnej exekutívy HKSAR v ČĽR je podriadené centrálnej exekutive. Predseda regionálnej vlády sa zodpovedá centrálnej vláde i regionálnej legislatíve.

Ruský analytik A. Kozlov vyslovil presvedčenie: „Najlepšia a jediná garancia ekonomického prežitia Hongkongu spočíva v tom, že sa zachová silná zainteresovanosť Číny v Hongkongu.“¹⁹ Viacerí čínski predstavitelia, medzi nimi aj predseda štátnej rady ČĽR Li Pcheng, zdôraznili úmysel pekingskej vlády zachovať úlohu Hongkongu ako finančného a transportného centra.

¹⁶ Pre bližšiu informáciu o súčasnej vláde HKSAR: http://www.info.gov.hk/govcht_e.htm.

¹⁷ Pre bližšiu informáciu o Základnom práve „Basic law“: http://www.info.gov.hk/basic_law/fulltext/index.htm.

¹⁸ Spôsob voľby guvernéra Hongkongu bližšie analyzujem v podkapitole Exekutívy HKSAR.

¹⁹ Kozlov; A.; Hongkong na prahu návratu do Číny, Medzinarodnaja žizen, 4/1996 (s4)

2.2 Analýza politického systému a zahraničných vzťahov Hongkongského Špeciálneho administratívneho regiónu podľa Základného zákona Hongkongu

Predseda regionálnej vlády - Guvernér HKSAR je v súčasnosti volený voličským kolégiom (EC)²⁰. EC je tvorené z 800 voliteľov, z toho tvorí 664 voliteľov je z profesijných odvetví, 40 z náboženských organizácií, a 96 je nominovaných centrálnou vládou. Kandidát na post predsedu regionálnej vlády HKSAR musí spĺňať nasledovné podmienky: byť čínskym občanom, ktorý dosiahol vek minimálne 40 rokov, ktorý žije a kontinuálne obýva Hongkong 20 rokov a nemá právo bydliska v cudzom štáte, musí ho podporovať minimálne 100 členov EC. Kandidáta volia absolútnym väčšinovým hlasovaním všetkých členov kolégia. Prvý guvernér bol volený 400-členným kolégiom. V r. 2007 bude zvolený tretí guvernér, keď vyprší funkčné obdobie terajšiemu druhému guvernérovi Donaldovi Tsangovi, ktorý bol zvolený na dva roky, aby ukončil funkčné obdobie svojho predchodcu.

Medzi prodemokratickými a propekingskými politikmi nastal spor, pretože prodemokratická skupina trvala na tom, že nový guvernér by mal začať celé nové päťročné funkčné obdobie, kým propekingská skupina tvrdila, že by mal dokončiť obdobie svojho predchodcu. Centrálna vláda rozhodla v prospech propekingskej skupiny, čo prodemokratická skupina považuje za porušenie článku 46 Základného zákona. Prodemokratickí politici vyvinuli úsilie, aby v r. 2007 volili vo voľbách guvernéra priamo občania a aby v r. 2008 sa konali úplné priame voľby do Legislatívnej rady občanmi. Centrálna vláda však 26.04. 2004 takéto zámery poprela a ponechala rovnaký systém²¹.

Článok 45 hovorí, že pokiaľ by v SAR vznikli vhodné podmienky, mohol by byť guvernér zvolený vo všeobecných priamych voľbách občanmi, na základe nominácie „široko reprezentatívnej komisie“. Z hľadiska stability sa nepredpokladá, že by centrálna vláda zásadne menila doterajší spôsob voľby guvernéra HKSAR, ktorý je volený na obdobie päť rokov, podobne ako prezident na Slovensku a nemôže byť volený viac ako dvakrát po sebe nadväzujúcim funkčnom období. Nominuje a odvoláva svoj kabinet po súhlase centrálnej vlády.

²⁰ Pre bližšiu informáciu: http://www.elections.gov.hk/elections/ce_election/facts_e.htm

²¹ Pre bližšiu informáciu:

<http://www.chinaconsulatechicago.org/eng/zt/hongkongissue/t92206.htm>

Môže rozhodnúť i mimo súhlasu väčšiny svojho kabinetu, pokiaľ však tak urobí, musí to zdôvodniť v oficiálnom zázname.

Jeho právomoci sú podobné európskym premiérom a americkému prezidentovi. Vykonáva funkciu predsedu vlády a podobne ako prezidenti iných krajín má právo udeľovať amnestie. Má právo zastupovať HKSAR v zahraničných záležitostiach, po povolení centrálnou vládou a používať pomenovanie Hongkong Čína²².

Guvernér podpisuje zákony predkladané Legislatívnou radou, čím nadobúdajú účinnosť. Má právo veta. Pokiaľ zákon odmietne, vráti ho Legislatívnej rade a tá ak ho 2/3 väčšinou prijme, guvernér ho musí podpísať. Ak opäť odmietne podpísať a nedosiahnu vzájomnú dohodu, rozpúšťa Legislatívnu radu a konajú sa voľby novej legislatívnej rady²³. Táto situácia môže nastať, i keď Legislatívna rada odmietne prijať rozpočet alebo dôležitý zákon predložený vládou. Guvernér môže rozpustiť Legislatívnu radu len raz počas volebného obdobia. Predtým ako ju rozpustí, má povinnosť tento krok odkonzultovať s Exekutívnou radou (svojím kabinetom). Ak nová legislatívna rada prijme zákon predošlej rady 2/3 väčšinou, ktorú guvernér rozpustil, a on stále odmieta zákon prijať, potom má guvernér povinnosť rezignovať a nasleduje voľba nového guvernéra. Ak nová Legislatívna rada odmieta prijať rozpočet, ktorý odmietla aj stará rada, aj v tomto prípade má povinnosť guvernér odstúpiť.

Pokiaľ nastane precedens a guvernér nie je schopný vykonávať svoje povinnosti, sú dočasne prenesené na ministra pre správu, prípadne ministra financií alebo spravodlivosti. Členovia exekutívnej rady musia spĺňať podmienky na nomináciu podľa článku 61. Podobne ako u predsedu exekutívnej rady (guvernéra) sa vylučuje dvojité občianstvo a sú nominovaní na etnickom princípe, teda musia to byť občania ČĽR. Rozdiel je v tom, že musia mať trvalý pobyt v Hongkongu 15 rokov, kým predseda musí mať trvalý pobyt 20 rokov. V popise svojich funkcií pripomínajú kabinet prezidenta USA, prípadne premiéra Spojeného Kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska.²⁴ Podobne ako predseda môžu so súhlasom centrálnej vlády zastupovať Hongkong na medzinárodnej úrovni, pokiaľ sa jedná o záujem HKSAR. Pre ilustráciu HKSAR podpísal 200 multilaterálnych zmlúv, z toho 80 sa nevzťahuje na ČĽR. Oficiálne úrady udávajú

²² Viac v časti zahraničné vzťahy.

²³ Legislative Council - uvedená aj pod skratkou LegCo. Spôsob mechanizmu volieb Legislatívnej Rady analyzujem v nasledujúcej podkapitole.

²⁴ Keďže Základný dokument je výsledok spoločnej ČĽR -Hongkonskej komisie, je jasne vidieť vplyv gloamerickej politickej kultúry. Vyššie som použil pojem minister (pri prechode kompetencií z guvernéra v prípade neschopnosti výkonu povinností na členov kabinetu) no tento pojem nie plne totožný s pojmom „secretary” používaný v angloamerickej terminológii. Používa sa však ako ekvivalent v kontinentálnej Európe.

aj existenciu 130 bilaterálnych a spomínajú i nezáväznú zmluvu s medzinárodnými organizáciami majúce charakter memoránd.²⁵

Legislatívnym orgánom HKSAR je podľa Základného zákona Hongkongskeho Špeciálneho administratívneho regiónu Legislatívna Rada HKSAR. Voľby do Legislatívnej rady (LR) sa uskutočnili v rokoch 1998, 2000 a 2004. V rokoch 2000 a 2001 sa konali doplňovacie voľby. Počet poslancov LR je 60. V prvých voľbách boli poslanci volení nasledujúcim spôsobom: 20 bolo volených priamo voličmi na základe územného členia²⁶ v piatich obvodoch, voliči v jednotlivých obvodoch volili kandidátky jednotlivých strán i s prípadne nezávislými poslancami pomerným systémom. 10 poslancov bolo zvolených volebnou komisiou (EC)²⁷ a 30 poslancov bolo zvolených z funkcionálnych obvodoch²⁸. Vo voľbách v r. 2000 boli poslanci volení nasledujúcim spôsobom: 24 bolo volených priamo voličmi na základe územného členia (pri nezmenených obvodoch), 6 poslancov bolo zvolených EC a 30 poslancov bolo zvolených z funkcionálnych obvodoch.²⁹ V roku 2000 sa konali doplňovacie regionálne voľby pre rezignáciu poslanca a podobne sa konali doplňovacie voľby i v r. 2000³⁰. V r. 2004 sa konali tretie voľby do LR, poslanci boli volení nasledujúcim spôsobom: 30 bolo volených priamo voličmi na základe územného členia, 30 bolo volených z funkcionálnych obvodoch.³¹

Článok 68 Základného zákona uvádza, že členovia LR majú byť volení spôsob vhodným pre aktuálnu situáciu, podobne ako v prípade guvernéra si dáva za cieľ voľbu RC v priamych voľbách. V článku 68 rovnako ako článok 45 v prípade guvernéra nedefinuje kedy, ani ako má k priamym voľbám všetkých členov dôjsť, čo umožňuje centrálnej vláde možnosť širokého výkladu i zmenu pomeru v prospech i neprospech počtu priamo členov LR ako sme videli z príkladov predošlých troch volieb.

Funkčné obdobie LR trvá štyri roky, s výnimkou prvého funkčného obdobia, ktoré trvalo len dva. Prezident LR je volený členmi LR. Musí spĺňať rovnaké kritéria ako guvernére. Jej

²⁵ Pre bližšiu informáciu: <http://www.gov.hk/info/sar5/e12.htm>

²⁶ Pre bližšiu informáciu: <http://www.elections.gov.hk/elections/legco1998/pan4.htm>

²⁷ Jedná sa o tú volebnú komisiu, ktorá volí aj guvernéra.

²⁸ Funkcionálne obvody sú tvorené profesijnými skupinami, pre bližšiu informáciu: <http://www.elections.gov.hk/elections/legco1998/plafrm.htm>, Pozri aj prílohu 4.

²⁹ Bližšiu informáciu o voľbách v r. 2000: <http://www.info.gov.hk/eac/en/legco/gelist.htm>

³⁰ Bližšiu informáciu: http://www.info.gov.hk/eac/en/legco/2000_report_2.htm, http://www.info.gov.hk/eac/en/legco/2001_report.htm

³¹ Bližšiu informáciu: http://www.info.gov.hk/eac/en/legco/2004_list2.htm.

Pre chronologický prehľad: http://www.legco.gov.hk/general/english/intro/hist_lc.htm.

Je zaujímavé si povšimnúť, že súčasný volebný systém Hongkongu spája v sebe prvky liberálnej i stavovskej demokracie.

právomoci sú prijímať, pozmeňovať a rušiť zákony podľa určených právnych procedúr, má právo posudzovať a prijímať vládou navrhnutý rozpočet, schvaľovať dane a verejné výdavky, interpelovať členov vlády.

Legislatívna rada je jednokomorový parlament. Na prijatie zákona je potrebná nadpolovičná väčšina v oboch komorách. V prípade zmeny základného zákona je potrebná 2/3 väčšina v oboch komorách.

Podľa článku 73 odsek 9, pokiaľ ¼ členov LR na základe obvinenia z vlastizrady, alebo ťažkého zločinu, navrhne guvernérovi rezignáciu, musí ju prijať. V prípade, že rezignovať odmietne, LR navrhne vyšetrovanie predsedovi najvyššieho odvolacieho súdu, ktorý ma za úlohu vytvoriť a predsedáť vyšetrovacej komisii. Komisia podá správu LR. V prípade, že komisia nájde dôkazy o vine a komisia 2/3 väčšinou hlasuje za odvolanie guvernéra, potom komisia podá správu LR a centrálnej vláde.

Kvórum uznášania schopnosti LR je polovica z celkového počtu členov LR. Návrh zákona vstúpi do platnosti po podpísaní a zverejnení guvernérom. Členovia LR požívajú indemnitu. Funkcia člena LR je nezlučiteľná s funkciou člena vlády, alebo zamestnanca verejnej správy. Člen LR môže stratiť mandát aj v prípade bankrotu, v prípade straty trvalého pobytu v HKSAR a v prípade, že je uväznený dlhšie ako týždeň.

Podľa článku 150 Základného zákona, majú členovia vlády HKSAR právo sa zúčastňovať a rokovať v rámci delegácií ČĽR za predsedníctva centrálnej vlády, pokiaľ sa jedná o záujmy Hongkongu.

Hongkongský Špeciálny administratívny región má právo používať na poli medzinárodných vzťahov meno Hongkong Čína pri rokovaní s inými štátmi alebo medzinárodnými organizáciami. Článok 151 presne definuje, v ktorých oblastiach môže regionálna vláda rokovať.

Vyslanci vlády HKSAR môžu participovať ako súčasť delegácií ČĽR v oblastiach spomenutých v článku 151. Môžu v tomto zmysle participovať v medzinárodných organizáciách a na medzinárodných konferenciách a môžu vyjadrovať svoje stanovisko používajúc meno Hongkong Čína.

Podľa článku 154 udeľuje centrálna vláda vláde HKSAR právo vydávať občanom so stálym pobytom cestovné pasy. Vláda HKSAR má právo kontrolovať imigráciu do HKSAR

z iných štátov a regiónov. Centrálna vláda asistuje vláde HKSAR pri zrušení víz občanov iných štátov prípadne regiónov.

2.3 Praktické uplatnenie politickej stratégie : jedna krajina dva systémy v Hongkongu

Politický systém Hongkonského SAR spája v sebe prvky viacerých systémov: westministerského koloniálneho systému, amerického prezidentského systému a čínskych špecifik. Guvernér HKSAR je volený kolégiom voliteľov podobne ako prezident v USA no zároveň je aj potvrdzovaný centrálnymi orgánmi, predtým bol menovaný vládou Jej veličenstva. Tak isto je zaujímavý vzťah medzi guvernérom, ktorý môže za určitých okolností rozpustiť Legislatívnu radu (LR), a LR môže za určitých okolností odvolať guvernéra. Tento stav zatiaľ nenastal. Čínskym špecifikom je spôsob utváranie kolégia, ktoré volí guvernéra a existencia profesijných voliteľov v tomto kolégiu..

Prvým guvernérom HKSAR bol Tung Kin-hwa. Po počiatočnej popularite v roku 1997, nastal v tom istom roku prudký pokles jeho popularity, ktorý spôsobila jeho neschopnosť vysporiadať sa s ázijskou ekonomickou krízou. Verejnosť kritizovala rigidný postoj vlády a neschopnosť riešiť vzniknuté problémy. Vo svojom prvom období bol kritizovaný za príliš pomalú reakciu v otázke „vtáčejej chrípky“, v r.1999 pobúril verejnosť kontroverzným zákonom o trvalom pobyte. Verejnosť prijala negatívne zákon o materinskom jazyku, ktorý nariadil učiteľom podrobiť sa povinnej skúške z kantóčtiny a angličtiny. Tung sa snažil zvýšiť zamestnanosť prostredníctvom realizácie veľkých verejných projektov, ktoré však neprinesli očakávaný úspech.

V druhom funkčnom období v r. 2002 Tung zmenil systém vlády. V prvom období zastávali vysoké posty v exekutive politicky neutrálne osobnosti, od roku 2002 sa do týchto pozícií dostávali stranícki nominanti priamo zodpovední guvernérovi. Tung tým vytvoril „vládnú alianciu“, čo by sme v európskych pomeroch nazvali vládnu koalíciu. Navrhoval do vlády nominantov z dvoch provládnych strán z LR a tým si chcel zabezpečiť širšiu podporu vlády³².

September 2002 bol počiatok konca Tungovej kariéry. Snaha o implementáciu článku 23³³ Základného zákona o vlastizrade spustila vlnu mohutných protestov. Podľa odhadov približne 500 000 protestujúcich žiadalo Tungovo odstúpenie. Kríza vyvrcholila v r. 2003. Podľa názoru Willyho Wo-Lap Lama³⁴, analytika CNN pre Čínu, práve dlhodobější nespokojnosť s Tungovou politikou a poklesom životnej úrovne posilnila pozíciu prodemokratického tábora, čo vyvolalo iniciatívu priamej voľby guvernéra a úplnej priamej voľby Legislatívnej rady. Centrálna vláda reagovala proti tejto iniciatíve a rozhodla sa zmierniť tlak na implementáciu článku 23. Základného zákona Hongkongu. Potom ako sa situácia upokojila, verejnosť znovu pobúrila neschopnosť vlády riešením problému s vírusom SARS. Ako reakcia na nespokojnosť verejnosti odstúpili ďalší členovia Exekutívnej rady za Liberálnu stranu. Tung síce poprel, že by ho prezident Chu Ťin-tchao „karhal“ za zlú správu Hongkongu³⁵, no keď v roku 2005 odstúpil „pre zdravotné problémy“, bolo viac než jasné, že definitívne stratil podporu centrálnej vlády.

Súčasný guvernér Donald Tsang³⁶ má bohaté skúsenosti v oblasti verejnej správy a bol vyznamenaný ako rytier rádu britského impéria za svoju dlhoročnú službu v štátnej správe Hongkongu.³⁷ Donald Tsang bol zodpovedný za implementáciu Čínsko-britskej deklarácie a zastával viaceré významné posty v Hongkongskej štátnej správe. Získal si širokú podporu v súkromnom sektore i komunistickej strane, čo viedlo k jeho zvoleniu v r. 2005.

V súčasnosti Hongkong bojuje s ekologickými problémami, okolité pobrežné regióny sú čoraz viac industrializované a produkujú veľké množstvo splodín, čo za posledné desaťročie výrazne zhoršilo kvalitu vzduchu v Hongkongu. Centrálna vláda zatiaľ nevyriešila tento problém medzi regiónmi³⁸.

³² Bližšiu informáciu o tomto systéme: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/1708244.stm>

³³ Pre bližšiu informáciu o tomto systéme: http://www.info.gov.hk/basic_law/fulltext/

³⁴ Willy Wo-Lap Lam hlavný analytik CNN pre Čínu pre bližšiu informáciu:

<http://edition.cnn.com/2003/WORLD/asiapcf/east/07/14/willy.column/>

³⁵ Pre bližšiu informáciu: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/4109613.stm>

³⁶ Pre bližšiu informáciu: <http://www.gov.hk/info/cs.htm>,

Pozri aj prílohu 5

³⁷ To je ale nezlučiteľné s postom Guvernéra a ďalších štátnych postov podľa Základného zákona.

³⁸ Pre bližšiu informáciu: <http://www.cleartheair.org.hk/>

Pre bližšiu informáciu o trendoch a vývoji v Hongkongu – správa Chrisa Yeunga, analytika pre severovýchodnú ázijskú politiku pre Brookings Institution: http://www.brookings.edu/fp/cnaps/papers/yeungwp_01.htm,

III. Špeciálny administratívny región Macaa

3.1 Proces dekolonizácie Macaa

Macao, podobne ako Hongkong, bolo kolóniu cudzieho štátu na čínskom území. Na základe nerovných zmlúv s dynastiou Čching sa dostalo do portugalskej správy. Keď sa po vojenskom prevrate v roku 1974 dostali k moci v Portugalsku prodemokratické sily, nová portugalská vláda sa rozhodla uznať suverenitu ČĽR nad Macaom. ČĽR však ešte nebola pripravená prevziať správu nad Macaom. V roku 1976 Portugalsko zriadilo Macao ako špeciálny administratívny región so širokou správnu a ekonomickou autonómiou. Portugalsko a ČĽR dohodli, že Macao je čínskym územím pod portugalskou správou. Po dohode čínskej vlády s Britmi v roku 1985 o Hongkongu, dohoda s Portugalskom z roku 1976 prestala byť ČĽR vyhovujúca a v r. 1987 podpísali s Portugalskom spoločnú deklaráciu, že Macao bude Špeciálny administratívny región ČĽR od 20.11.1999³⁹. Podľa spoločnej deklarácie, podobne ako v prípade Hongkongu v rokoch 1988 až 1993, spoločná komisia v počte 48 členov (22 z Macaa 26 z ČĽR) pracovala na Základnom zákone pre Macao SAR v spolupráci s poradnou komisiou Macaa o počte 900 členov.

Najzreteľnejší rozdiel medzi Hongkongom a Macaom je počet obyvateľstva. Kým podľa štatistík z júla 2005 počet obyvateľov Hongkongu bol asi 7 miliónov, počet obyvateľov v Macau bol cca 470 000, čo je približne počet obyvateľstva Bratislavy prípadne Brém. Oba Špeciálne administratívne regióny (SARs) sú voľné prístavy, no Hongkong má väčšie kapacity skladov a do jeho prístavu môžu vplávať lode s hlbším ponorom. Je to podobná situácia, ako keď porovnáme Brémy s Hamburgom. Hospodárstvo Macaa je zamerané najmä na hazardné hry a turizmus. Macao tiež nazývajú Las Vegas východu. Popri ziskoch z kasín a turizmu má Macao aj zastúpenie v textilnom a odevnom priemysle, kým Hongkong je finančným a bankovým centrom. Podobne ako Hongkong, Macao má tiež svoju stabilnú relatívne menu (Pataca). Hlavným rozdielom medzi Hongkongom a Macaom je ich koloniálne dedičstvo. V Macau má pomerne silné lobistické postavenie katolícka cirkev. Právny systém Macaa má svoj základ

³⁹ Pre bližšiu informáciu o histórii Macaa a jeho prechodu pod ČĽR:
<http://www.macaodata.com/Macau/jus/abc/part3/eindex.html>

v portugalskom právnom systéme. Rovnako administratívne črty Macaa sú odlišné od Hongkongu, čo možno pozorovať na právomociach guvernéra.

Tieto odlišnosti reflektuje Základný zákon Macaa, ktorý tvorí regionálnu ústavu Macaa podobne ako v Hongkongu. Vo svojej štruktúre sú si oba Základné zákony veľmi podobné. Pripúšťajú kontinuitu predošlého právneho systému, výnimkou zákonov, ktoré sú v protiklade základnému zákonu, ako sú celistvosť krajiny, štátnej vlajky, hlavného mesta atď.⁴⁰ Oba regióny majú širokú autonómiu s výnimkou obrany a zahraničných vzťahov a sú priamo zodpovedné centrálnej vláde, čo tvorí určitú anomáliu, pretože ináč by bolo Macao súčasťou provincie Guangdong. Rovnako ako pre Hongkong platí, že Macao bude 50 rokov od zjednotenia teda do r. 2049 ďalej praktizovať kapitalistické zriadenie.

Čínska ústava v prípade potreby umožňuje v článku 31 (od zmeny v roku 1984) vytvorenie špeciálnych administratívnych regiónov, čím je zabezpečená právna kontinuita predchádzajúceho právneho poriadku v jednotlivých SARs. Základný zákon Macaa v treťom dodatku hovorí, ktoré zákony ČĽR sa uplatňujú v Macau a článok 18 pripúšťa možnosť ich ďalšej úpravy Stálym výborom národného ľudového kongresu (NPCSC)⁴¹. Právo vykladať Základný zákon a jeho zmenu má Národný ľudový kongres (NPC).

3.2 Analýza politického systému a zahraničných vzťahov Špeciálneho administratívneho regiónu Macaa podľa základného zákona Macaa

Exekutíva Macaa je rovnako ako v Hongkongu tvorená predsedom exekutívnej rady a exekutívnou radou. Rovnako ako aj v Hongkongu je predseda exekutívnej rady (guvernér) nepriamo volený a členovia exekutívnej rady menovaní. Pričom guvernér má postavenie podobné americkému prezidentovi či britskému premiérovi. Podobne ako nemecký kancelár, on určuje smer politiky svojho kabinetu. Súčasný guvernér Macaa bol v r. 2004 zvolený 300 členným kolégiom. Jedná sa o druhé funkčné obdobie Edmunda Ho Hau-waha, ktorý bol i predošlým

⁴⁰ V prípade Macaa tieto ustanovenia sú definované v treťom dodatku Základného zákona:

http://www.imprensa.macao.gov.mo/bo/i/1999/leibasica/index_uk.asp#c7,

⁴¹ NPCSC – stály výbor národného ľudového kongresu ČĽR, pre bližšiu informáciu o NPCSC

a NPC: <http://english.people.com.cn/data/organs/npc.shtml>, www.china.org.cn/english/archiveen/27743.htm

guvernérom 1999 - 2004. Článok 45 Základného zákona uvádza, že predseda exekutívnej rady predsedá exekutívnej rade a zodpovedá sa centrálnej vláde a je hlavou Špeciálneho administratívneho regiónu Macaa (MASAR). Článok 46 uvádza identické podmienky pre kandidáta ako Základný zákon v HKSAR s rozdielom, že kandidát musí mať nepretržitý trvalý pobyt v dĺžke 20 rokov v Macau. Článok 47 hovorí, že guvernér je volený 300 členným volebným kolégiom a je menovaný centrálnou vládou. Ďalej hovorí, že dodatok I bližšie určí spôsob voľby. Dodatok I definuje zloženie volebného kolégia nasledovne:

- priemysel, finančný a obchodný - 100 členov
- kultúra, vzdelávanie a ďalšie profesie - 80 členov
- Pracovné zväzy, sociálne služby, náboženské a iné sektory - 80 členov
- Reprezentanti LR (Macaa), reprezentanti municipálnych orgánov a reprezentanti macaouských členov národného výboru čínskej ľudovej politickej konferencie – 40 členov

Spôsob voľby voliteľov upravil zákon. Na nomináciu kandidáta je potrebných 50 hlasov voliteľov. Spôsob hlasovania bližšie upravuje zákon. Guvernér je zvolený absolútnou väčšinou všetkých voliteľov. Pokiaľ po roku 2009 nastane potreba zmeny spôsobu voľby guvernéra, LR Macaa ho môže 2/3 hlasovaním zmeniť a predloží ho na schválenie NPCSC. Tu možno vidieť zásadný rozdiel medzi Základným zákonom Hongkongu, ten pripúšťa i možnosť všeobecných priamych volieb guvernéra. No presne nehovorí o spôsobe, ani o kritériách vytvorenia volebného kolégia (EC). Hovorí, že by malo byť utvorené na princípe „široko reprezentatívneho“ zastúpenia, ktoré bližšie nedefinuje.

Článok 48 rovnako ako pri Základnom zákone HKSAR určuje dĺžku funkčného obdobia na 5 rokov. Kandidát môže funkciu vykonávať najviac v dvoch nasledujúcich funkčných obdobiach. Článok 50 o širokých funkciách a právomociach guvernéra je takmer totožný s hongkongským guvernérom s rozdielom, že podľa odseku 7, guvernér MASARu menuje časť členov Legislatívnej Rady (LR) MASAR. Čo značne posilňuje jeho pozíciu voči LR. Túto právomoc mali aj guvernéri v časoch portugalskej nadvlády.

Podobne ako guvernér HKSARu aj guvernér MASARu môže vetovať návrh zákona Legislatívnej Rady. Platí ta istá zásada o možnosti rozpustenia LR, pokiaľ guvernér dvakrát

odmietne podpísať zákon po schválení 2/3 hlasov i v prípade keď LR odmietne prijať rozpočet. Rovnako platí, že pokiaľ nová LR (po rozpustení predošlej) prijme pôvodný návrh zákona 2/3 väčšinou a guvernér ho nepodpíše, musí odstúpiť. Môžu byť aj iné dôvody odstúpenia guvernéra, tie sú totožné pre odstúpenie guvernéra HKSARu.

V prípade odstúpenia guvernéra konajú sa nové voľby do 120 dní, v prípade tohto precedensu sa jeho funkcie dočasne ujme exekutívna rada.

Guverneri Macajského Špeciálneho administratívneho regiónu a Hongkonského Špeciálneho administratívneho regiónu majú silnú pozíciu aj tým, že menujú a odvolávajú sudcov a prokurátorov, nominujú generálneho prokurátora, ktorého schvaľuje centrálna vláda.

Exekutívna rada je podobná exekutívnej rade Hongkongu. Má rovnaké kritéria pre menovanie jej členov. Zvyčajne pozostáva zo 7 až 11 členov. Návrh na ich nomináciu i odvolanie podáva rovnako ako v Hongkongu guvernér. Rovnako platí, že pokiaľ guvernér nesúhlasí s rozhodnutím, alebo s návrhom zákona exekutívnej rady, vytvorí sa o tom oficiálny záznam. Exekutívna rada tvorí guvernérov kabinet a jej členovia sú zodpovední za jednotlivé rezorty.

Legislatívna rada (LR) MASAR tvorí jednokomorový legislatívny orgán Macaa. K jej základným právomociam patrí kreácia, zmena alebo zrušenie zákonov za predpokladu, že táto činnosť nie je v rozpore so Základným zákonom. Zákony prijaté LR musia byť oznámené Stálemu výboru národného ľudového kongresu (NPCSC). Pokiaľ by boli v rozpore so Základným zákonom Macaa, NPCSC ich má právo vrátiť s pripomienkami⁴². Ďalšou úlohou je schvaľovanie rozpočtu. LR má právo interpelovať guvernéra a členov vlády, rozhodovať o zdanení, právo diskutovať o otázkach verejného zákona a prijímať a riešiť sťažnosti obyvateľov Macaa.

Článok 68 Základného zákona odkazuje na II. dodatok pre spôsob vytvorenia LR v jednotlivých funkčných obdobiach. V prvom a druhom funkčnom období bolo zloženie LR nasledovné :

10 členov volených priamo na základe územného členenia

10 členov volených nepriamo volených z funkcionálnych obvodov

7 členov menovaných guvernérom

V treťom a v nasledujúcich funkčných obdobiach

⁴² Pre bližšiu informáciu:

<http://www.macaodata.com/Macau/jus/abc/part3/eindex.html>

12 členov volených priamo na základe územného členenia

10 členov volených nepriamo volených z funkcionálnych obvodov

7 členov menovaných guvernérom

II. odsek druhého dodatku hovorí o spôsobe voľby členov LR rozhodne volebný zákon navrhnutý vládou Macaa. III. Odsek druhého dodatku hovorí, že v prípade nutnosti zmeny formovania Legislatívnej Rady (LR) v r. 2009, zmena môže byť prijatá za podmienky 2/3 väčšiny LR a súhlasu Guvernéra. Nasledovne sa predloží pre záznam pre NPCSC. Počet členov LR bol 27 v dvoch štvorročných funkčných obdobiach a od volieb v septembri 2005 sa ich počet zvýši na 29 pri zachovaní dĺžky funkčného obdobia.

Článok 71 podobne ako LR HKSAR umožňuje v prípade, že ak 2/3 väčšina členov LR vysloví podozrenie na guvernéra z vážneho porušenia zákona alebo zanedbania povinnosti a navrhne guvernérovi rezignáciu, musí ju prijať. Keď rezignovať odmietne, má právo dať mandát predsedovi najvyššieho odvolacieho súdu na vytvorenie vyšetrovacej komisie a predsedat' jej. Komisia podá správu LR. Ak sa nájdu dôkazy o vine a komisia 2/3 väčšinou hlasuje za odvolanie guvernéra, potom komisia podá správu Legislatívnej Rade (LR) a centrálnej vláde.

V štruktúre Legislatívnej Rady Macaa a Hongkongu je i ďalší rozdiel. V Macau sa zachovala tradícia z čias portugalskej nadvlády a popri predsedovi je volený i podpredseda z pomedzi členov z pomedzi jej členov. Právomoci predsedu Macaa sú totožné s predsedom LR Hongkongu. V jeho neprítomnosti ho zastupuje podpredseda. Rovnako ako v Hongkongu platí kvórum uznášania schopnosti LR je polovica z celkového počtu členov. Návrh zákona vstúpi do platnosti po podpísaní a zverejnení guvernérom. Dôvody pre zbavenie mandátu člena LR sú rovnako totožné.

Podľa článkov 135 a 136 sa možnosti predstaviteľov Macaa v zásade nelíšia v možnostiach pôsobnosti v zahraničných vzťahoch. Podobne ako v prípade HKSAR zástupcovia Macaa sa môžu byť v delegácií ČĽR na medzinárodných podujatiach, pokiaľ sa jedná o záujmy ich regiónu. Predstavitelia MASAR môžu používať meno Macao Čína a môžu rokovať s inými štátmi a zúčastňovať sa na medzinárodných rokovaníach v oblastiach: ekonomiky, obchodu, financií a meny, lodnej dopravy a prepravy, turizmu, kultúry vedy a technológií a športu.

Podľa článku 137 sa reprezentanti MASAR môžu zúčastňovať v rámci delegácií ČĽR na rokovaníach a na medzištátnej úrovni a na úrovni medzinárodných organizácií v oblastiach

vyššie spomenutých a používať pri vyjadrení svojho názoru meno Macao Čína na konferenciách medzinárodných organizácií za spomenutých podmienok, ktoré nie sú limitované pre štáty. ČLR v prípade záujmu regiónu bude podporovať pokračovanie členstva Macaa v medzinárodných organizáciách, ktorých je ČLR členom i v tých, ktorých ČLR nie je členom, pokiaľ je to v záujme regiónu.

Podľa článku 139 udeľuje centrálna vláda vláde Macajského Špeciálneho administratívneho regiónu právo vydávať občanom so stálym pobytom cestovné pasy, má právo kontrolovať imigráciu do Macajského Špeciálneho administratívneho regiónu z iných štátov a regiónov. Centrálna vláda asistuje vláde Macaa pri zrušení víz občanov iných štátov prípadne regiónov. Pre oba Hongkong a Macao platí, že centrálna vláda môže povoliť implementáciu medzinárodných zmlúv pre regióny (jedná sa zvyčajne o medzinárodné zmluvy ekonomického charakteru), ako aj polooficiálne obchodné delegácie⁴³.

3.3 Praktické uplatnenie politickej stratégie : jedna krajina dva systémy v Macau

Politický systém Macajského SAR spája v sebe prvky viacerých systémov: portugalského koloniálneho systému, amerického prezidentského systému a čínskych špecifik. Guvernér MASARu je volený kolégiom voliteľov podobne ako prezident v USA, no zároveň je aj potvrdzovaný centrálnymi orgánmi ako guvernér HKSARu, ktorý predtým bol menovaný portugalskou vládou. Tak isto je zaujímavý vzťah medzi guvernérom, ktorý môže za určitých okolností rozpustiť LR a LR môže za určitých okolností odvolať guvernéra. Tento stav zatiaľ nenastal. No rozdiel je, že guvernér Macaa menuje časť LR, rovnako ako za čias portugalskej nadvlády, čo mu dáva oproti jeho hongkonskému kolegovi značnú výhodu. Čínskym špecifikom by som nazval spôsob utváranie kolégia, ktoré volí guvernéra a existencia profesijných voliteľov volených podľa podobného kľúča ako v Hongkongu. Jeden zo zásadných rozdielov medzi Macaom a Hongkongom je koloniálne dedičstvo. Známý incident súkromnej školy v Taipa z r. 1966 poukazuje na autoritatívne praktiky portugalskej koloniálnej správy.

⁴³ Pre bližšiu informáciu o Základnom zákone Macaa:

http://www.imprensa.macao.gov.mo/bo/i/1999/leibasica/index_uk.asp#c7

Rozdiely je možno pozorovať i v Základných zákonoch: kým v Hongkongu sa pripúšťa možnosť priamych volieb guvernéra a LR, v dodatkoch Základného zákona Macaa pripúšťajú zmenu formovania LR od r. 2009. Guvernéri na jednej strane musia presadzovať politiku centrálnej vlády a línie podľa základného zákona, (tie im síce poskytujú relatívne vysokú slobodu v oblasti ekonomiky), no pokiaľ ide o implementáciu Základného zákona v oblasti občianskych práv: najmä v otázkach práva trvalého pobytu a od roku 2001 o vlastizrade na druhej narážajú na nevôľu prodemokratických síl.

V r. 2004 pri príležitosti päťročného vrátenia Macaa ČĽR navštívil SAR prezident ČĽR Chu Ťin-tchao. Vyjadril spokojnosť so schopnosťou občanov Macaa a ich samosprávne schopnosti, zároveň i rozvoj kasín a turizmu, ako aj konštantný rast HDP. Vyjadril spokojnosť s guvernérom Edmundom Ho a jeho implementáciu „jednej krajiny dvoch systémov“ v Macau. Vyjadril požiadavku väčšieho úsilia boja so zločinom⁴⁴. Bolo to práve v období nespokojnosti centrálného vedenia s Tung Kin Hwaom.

Ng Kwok Cheung, člen LR Macaa, v rozhovore pre BBC vyslovil kritiku na portugalskú vládu: „Portugalskí kolonisti odovzdali Macao suchozemskej Číne bez väčších záruk pre občianske práva jeho obyvateľov. Myslím si, že existuje rozdiel medzi Britmi v Hongkongu a Portugalcami v Macau. Briti v Hongkongu, podľa mojej mienky chceli, aby Hongkong bol skutočne slobodné veľkomesto pre ich ekonomické záujmy a záujmy západného sveta. Ale v Macau sa Portugalci o to moc nestarali, ich záujem spočíval v dohode so súčasnou vládou a ochrane ich vlastných záujmov“⁴⁵. Súčasný guvernér Macaa Edmund Ho vykonáva druhé funkčné obdobie. Má široké skúsenosti z politickej aj ekonomickej sféry. Vysokoškolské vzdelanie v oblasti obchodnej administrácie získal v Kanade. V tejto sfére pôsobil v Indii a v USA. Od r. 1982 v rôznych riaditeľských funkciách v Macau v oblasti bankovníctva, médií a verejných služieb. Svoju politickú kariéru začal v r. 1986 ako člen Čínskej ľudovej politickej konzultačnej konferencie (CPPCC)⁴⁶, v r. 1988 sa stal členom Národného ľudového kongresu (NPC) a bol zvolený do Stáleho výboru národného ľudového kongresu (NPCSC). Zároveň v r. 1988 bol zvolený za člena LR Macaa a bol jej podpredsedom v r. 1988 – 1999. Od r. 1999 je

⁴⁴Pre bližšiu informáciu:

http://www2.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-12/19/content_401491.htm

⁴⁵Pre bližšiu informáciu:

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/3113027.stm>

⁴⁶ CPPCC je poradný orgán ČĽR zložený z členov KS Číny ako aj nečlenov. Členovia CPPCC sú vyberaní KS Číny a to z najmä spriatelenejších strán s KS Číny.

guvernérom Macaa. Ho je ideálnym guvernérom pre centrálnu vládu. Má skúsenosti z miestnej i zahraničnej ekonomickej sféry. Má vplyv v miestnej komunite a pôsobil v regionálnej legislatíve a zároveň pracoval aj pre centrálnu vládu.

IV. Hodnotenie výsledkov politickej stratégie jedna krajina dva systémy v Hongkongu a Macau

ČLR je unitárny štát. Existuje viacero unitárnych štátov ako napr. Španielsko, ktoré majú autonómne regióny s regionálnymi vládami a parlamentmi. No koncepcia „jedna krajina dva systémy“ odráža aj iné problémy. Kým v prípade európskych unitárnych štátov vznikli autonómne regióny najmä na základe národnostnej otázky: Baskovia, Katalánci, Korzičania a pod. V prípade ČLR ide o kontinentálnu Čínu so socialistickým trhovým hospodárstvom, s ľudovou demokraciou. V jej SARs Hongkongu a Macau sa praktizuje kapitalizmus a forma vlády by sa dala charakterizovať ako limitovaná demokracia⁴⁷ (z pohľadu definície liberálnej demokracie)⁴⁸ bola vytvorená v rámci politickej línie jednej Číny. Frank Ching vo svojom článku Misreading Hong Kong⁴⁹ na základe článku 23 Základného zákona hovorí o seba cenzúre médií, aby neurazili centrálnu vládu. Média si túto hranicu podľa jeho mienky dobre uvedomujú.⁵⁰ Príkladom môže byť, keď Rupert Murdoch, potom čo centrálny orgány vyjadrili svoju nevôľu s vysielaním BBC, ktorá odvysielala dokumentárny film o predsedovi Maovi, ktorý sa zaoberal aj jeho sexuálnym životom, stiahol BBC z ponuky programov vysielateľa Star TV. Podobná situácia nastala i v prípade internetového vyhľadávača Google. I tu išlo o dobrovoľnú seba cenzúru.⁵¹

⁴⁷ Pre bližšiu informáciu:

<http://infotut.com/geography/Macau/Government/>

⁴⁸ V tejto práci sa nesnažím pojednávať o pojme demokracia ani o jej interpretácií. Pre bližšiu informáciu a rozdielnom pohľade a charakteristikách demokracie a demokratických systémoch:

Sópocy, J.; Politika v spoločnosti, Veda vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 2004 (s49-57)

⁴⁹ Ching, F.; Misreading Hong Kong; Foreign Affairs, May/June 1997 (s.63/64)

⁵⁰ Dobrým príkladom je aj rozhovor s Li Ruigang prezidentom Shanghai Media Group:

<http://www.nytimes.com/2006/01/16/business/media/16shanghai.html?pagewanted=2&8dpc>

⁵¹ Bližšie informácie o podnikateľských aktivitách google v ČLR:

<http://edition.cnn.com/2006/BUSINESS/01/24/google.china.ap/index.html>

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/technology/4645596.stm>

Názory čínskych užívateľov internetu na google:

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/4649866.stm>

Google na základe podmienok stanovených pekinskou vládou cenzuruje pojmy ako 4. jún (udalosti na námestí Tchien-an-men) prípadne témy ako Tchaj-wan. Microsoft, ako aj Yahoo zaujali podobnú pozíciu vo svojom podnikaní v ČĽR.⁵² Toto správanie sa korporácií nie je nijako netypické: „V politickej sfére majú nezriedka sklon podporovať nedemokratické režimy, ktoré sú skôr schopné zaistiť stabilitu prostredia a podmienok podnikania.“⁵³ ČĽR je krajinou, ktorá má záujem na trvalom hospodárskom raste celého svojho územia, čo vykazuje stabilný rast HDP, ktorý sa pohybuje okolo 9,9%.⁵⁴ V súčasnosti sa ale zdá, že vzhľadom na dynamiku svojho rastu Šanghaj začína hospodársky dobiehať Hongkong. Po prevzatí Hongkongu sa Singapur stáva čoraz významnejší ako finančné centrum. Prosperita Hongkongu v trojuholníku Hongkong, Šanghaj a Singapur sa bude i naďalej rozvíjať.⁵⁵ No jeho postavenie ako tretie finančné centrum na svete po New Yorku a Londýne z 90tych rokov⁵⁶ má skôr ustupujúcu tendenciu. Jeho význam pre čínske i svetové hospodárstvo je naďalej významný, no už nie je hegemonom vo svojej oblasti.

Pre SARs vytvára určité mantinely, no zároveň i pre centrálnu vládu. Centrálna vláda má prostriedky ako sú: vojenské posádky v SARs, vyhlásenie výnimočného stavu, odvolanie guvernéra, predsedu najvyššieho odvolacieho súdu, či interpretáciu Základného zákona jednotlivých SAR⁵⁷, no ani centrálna vláda nechce vyvolávať zbytočné napätie v SARs a vyvolávať nepokoje ako boli v Hongkongu v r. 2003 a tým odrádzať zahraničných investorov a poškodzovať vlastnú ekonomiku a obraz v zahraničí. Pre predstaviteľov centrálnej vlády je typická snaha pre svoje politiky vytvoriť čo najširší konsenzus.

Guvernéri v oboch SARs, ako som už spomenul, sú v neľahkom postavení, pretože musia vytvárať určitý kompromisný stav medzi centrálnou vládou a miestnymi prodemokratickým

⁵² Pre bližšiu informáciu:

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/technology/4541524.stm>

⁵³ Plechanovská, B.; Úvod do medzinárodných vzťahov, ISA, Praha 2003 (s93)

⁵⁴ Pre bližšiu informáciu o čínskom hospodárskom raste:

<http://edition.cnn.com/2005/BUSINESS/10/31/china.growth.reut/index.html>

<http://edition.cnn.com/2006/BUSINESS/01/24/china.economy.ap/index.html>

<http://edition.cnn.com/2006/BUSINESS/01/10/china.trade.reut/index.html>

<http://www.nytimes.com/2005/12/29/business/worldbusiness/29titans.html?pagewanted=2>

<http://edition.cnn.com/2005/BUSINESS/12/13/china.foreign.trade.ap/index.html>

⁵⁵ ČĽR podporuje pozíciu Hongkongu ako finančného centra:

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/4380278.stm>

⁵⁶ Kozlov; A.; Hongkong na prahu návratu do Číny, Medzinárodnaja žizen, 4/1996 (s3)

⁵⁷ Pre bližšiu informáciu:

<http://www.macaudata.com/Macau/jus/abc/part3/eindex.html>

silami. Na druhej strane je tu otázka jednoty krajiny a fakt, že ČĽR je unitárny štát. Jeden z viacerých príkladov: súdnictvo v SARs nemá možnosť horizontálneho pôsobenia medzi vládou a parlamentom, ale len vertikálneho⁵⁸.

Snahou demokratického tábora v Hongkongu je dosiahnuť priame voľby guvernéra a úplné priame voľby Legislatívnej Rady (LR). Je však viac ako nepravdepodobné, že by sa táto iniciatíva mohla v najbližšej dobe realizovať. Centrálna vláda nezabudla na incident z Námestia nebeského pokoja a Stály výbor národného ľudového kongresu (NPCSC) dohliada na to, aby sa podobná situácia neopakovala. I nedávny pokus o reformu volebného systému v Hongkongu zlyhal. Kompromisný návrh Donalda Tsanga prodemokratický tábor odmietol. Tsang nad tým vyjadril sklamanie a vníma to ako spiatočný krok, vyjadril sa, že do volieb nového guvernéra v r. 2007 a do nových volieb LR 2008 nebude navrhovať žiadne politické reformy.⁵⁹ I keď prodemokratický tábor organizoval demonštrácie, k podobnej situácii ako v r. 2003 nedošlo. Po týchto protestných akciách sa guvernér Hongkongu vyslovil predsavzatie, že sa bude viac zaoberať ekonomickými otázkami.⁶⁰

SARs majú zvláštnu pozíciu i tým, že občania kontinentálnej Číny nesmú bez zvláštno povolenia do nich vstupovať ani ako turisti. V rámci jedného unitárneho štátu je to síce zriedkavé, no v prípade masívneho prist'ahovalectva do SARs, zvlášť v prípade Macaa, by nastala náhla zmena sociálnej štruktúry, čo centrálnu vedenie v rámci svojej koncepcie a dlhodobej stratégie pre SARs odmieta.

Koncepcia „jedna krajina dva systémy“ napriek viacerým spomenutým ťažkostiam sa javí ako životaschopná. Napriek tomu, že ide na prvý pohľad o dva nezlučiteľné ekonomické systémy, vznikla ich koexistencia, ak nie symbióza, čo vytvára precedens v politickej ekonómii. Jediný podobný prípad bolo zjednotenie SRN s NDR. No v prípade SRN nenastalo aplikovanie dvoch politických ani ekonomických systémov, ale rozšírenie SRN o NDR⁶¹. Je otázne, čo

⁵⁸ Túto možnosť v rámci výkladu Základného zákona má NPCSC

⁵⁹ Pre bližšiu informáciu:

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/4485634.stm>.

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/4547580.stm>.

<http://edition.cnn.com/2005/WORLD/asiapcf/12/21/hong.kong.ap/index.html>.

⁶⁰ Pre bližšiu informáciu:

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/4607100.stm>

⁶¹ Pre bližšiu informáciu:

nastane, keď vyprší 50 rokov prechodného obdobia: či sa Hongkong a Macao stanú zvláštnymi ekonomickými zónami. Predpokladáme, že i budúce rovnako ako súčasné vedenie zostane verné koncepcií „jednej Číny“⁶² a nebude ani uvažovať o federalizácii s ohľadom na Tibet a iné regióny. Pri unitárnom usporiadaní ostáva len na centrálnom vedení, kam sa regióny ČĽR budú ďalej uberať. Zo skúsenosti zjednotenia a vytvorenie SARs existuje alebo bude existovať pre SARs po ukončení prechodného 50 ročného obdobia ďalšia dlhodobá stratégia v rámci ČĽR. Toto tvrdenie podporuje i zákon o nedeliteľnosti Číny.

Zákon o nedeliteľnosti je zákon schválený treťou konferenciou 10. Národného ľudového kongresu (NPC) ČĽR. Bol schválený 14. marca 2005 s okamžitou platnosťou. Chu Ťin-tchao, prezident ČĽR vyhlásil návrh zákona prezidentským nariadením 34. Zákon je relatívne krátky - obsahuje len desať článkov. No svojím obsahom závažne určuje politiku ČĽR k Tchaj-wanu, zvlášť pasáž o použití „nemierových prostriedkov“ proti „Tchajwanskému hnutiu za nezávislosť“ v prípade vyhlásenia nezávislosti Tchaj-wanu „v akejkoľvek podobe“. Tu treba poznamenať, že tento zákon sa nevzťahuje na Hongkong a Macao, keďže ich status ako SAR je uzavretý. Podľa deklarácií spoločných ČĽR so Spojeným Kráľovstvom a s Portugalskom je otázka ich status jasne definovaná a nemenná ako súčasť ČĽR.

Ďalšie smerovanie ČĽR a SARs je načrtnuté v dokumente o politickej demokracii (White paper on political democracy), ktorý bol zverejnený 19.10. 2005.⁶³ Čínska vláda v ňom vyjadruje potrebu pokračovať v ekonomickom rozvoji, pri zachovaní sociálnej stability. V oblasti politického systému zachovávajú vládu komunistickej strany a deklarujú názor, že každá krajina by mala mať možnosť nájsť si svoju vlastnú cestu k demokracii. Podľa pekínskej vlády „socialistická politická demokracia“ je vhodná pre čínske podmienky a pre jej ďalší vývoj. Podľa tohto dokumentu, čínska cesta „socialistickej demokracie so svojimi vlastnými charakteristikami“ zaručuje široké demokratické práva jej občanov. Je otázne, čo vlastne socialistická demokracia je, hoci už možno pozorovať transformáciu politického systému ČĽR. Tá nastala za tretej generácie

Posluch, M.; Cibulka, L.; Štátne právo Slovenskej Republiky, Vydavateľstvo Právnickej fakulty Univerzity Komenského, Bratislava 2000 (s38).

⁶² Pre bližšiu informáciu o tejto koncepcii:

<http://www.nwc.navy.mil/apsg/communiques.htm#U.S.-PRC%20JOINT%20COMMUNIQUE,%20August%2017,%201998>

⁶³ Kompletný dokument:

http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2005-10/19/content_486206_24.htm.

čínskych politikov, ktorá kooptovala do Stáleho výboru národného ľudového kongresu (NPCSC) aj bývalých koloniálnych administrátorov, podnikateľov Hongkongu a Macaa. Miesta v NPCSC boli predtým vyhradené len členom Komunistickej strany Číny. Touto postupnou transformáciou chcú čínski predstavitelia predísť „spoločenským nákladom“. Snažili sa vyvarovať situácie, akou bol rozpad ZSSR a Juhoslávie. Týmto spôsobom sa im podarilo zabrániť živeľnej transformácii. Skúsenosť z Kultúrnej revolúcie k tomu tiež značne prispela. Čínske vedenie nepripúšťa zásahy z vonku do svojho politického systému. Aseratívny postoj čínskych predstaviteľov bolo možné pozorovať aj pri poslednej návšteve prezidenta USA Georga W. Busha v Číne.⁶⁴

Ako začiatok politickej transformácie možno vnímať transformáciu ekonomického systému a kooptácie podnikateľov do funkcií, ktoré boli predtým vyhradené pre stranícke kádre. Čínsky politický systém od čias Sunjatsena nikdy neprial plne západnú politickú kultúru. Čínski politickí myslitelia a predstavitelia vždy pretransformovali cudzie ideológie na čínske podmienky. Sunjatsen rozšíril Montesquieuov systém troch zdrojov moci o čínsku tradíciu zriadením kontrolného a preverovacieho Yuanu. Mao pretransformoval marxizmus na sinomarxizmus s dôrazom na roľníctvo, nie na robotníctvo. Súčasný čínsky politický systém vychádza z tohto dedičstva, ako i z konfuciánskeho základu. Preto bude model čínskej demokracie iný, ako model, ktorý označujeme liberálna demokracia. V súčasnosti môžeme pozorovať proces tejto transformácie. A môžeme s určitosťou anticipovať, že Čína ostane unitárnym štátom, dôsledne dodržiavajúc princíp jednej nedeliteľnej Číny. Táto zásada bude naďalej určovať kurz zahraničnej i domácej politiky ČĽR. Čínska politika vnútorná i vonkajšia vychádza prvotne podobne ako EÚ z ekonomickej integrácie. Druhá výhoda, ktorú EÚ nemá,⁶⁵ je spoločná kultúra a reč čínskeho národa. Stratégia čínskej vlády je na základe jazykovej a kultúrnej podobnosti vytvárať ekonomické vzťahy medzi ČĽR a Číňanmi žijúcimi v iných regiónoch, nasledovne vytvárať s týmito regiónmi ekonomickú integráciu a na ňu nadväzuje politická integrácia. Tento princíp by sa dal pomenovať ako čiastočne funkcionalistický z pohľadu teórie zahraničnej politiky⁶⁶, no tu ale táto iniciatíva vychádza zo štátu – ČĽR ako centra týchto aspektov. Týmto spôsobom si ČĽR získala späť Hongkong a Macao a zároveň

⁶⁴ Pozri Sanger, D. E.; Kahn, J.; Chinese Leader Gives Bush a Mixed Message, NY Times 21.11. 2005

⁶⁵ V návrhu ústavy EU nebola spoločná kultúra nijako definovaná, jediné čo existuje sú európske hodnoty definované ako kritéria pre rozšírenie.

⁶⁶ Plechanovská, B.; Úvod do medzinárodných vzťahov, ISA, Praha 2003 (s86-88).

takto aj rozširuje svoj vplyv s ďalšou dôležitou dimenziou etnickým princípom.⁶⁷ Podľa názoru J. E. Huang Zhongpo, mimoriadneho a splnomocneného veľvyslanca ČĽR v SR, je cieľom vlády ČĽR mierový vývoj v ČĽR v jej okolí a vo svete, pretože len mierový vývoj je zárukou dlhodobého hospodárskeho rastu. Harmonický a mierový rozvoj sveta je podľa jeho mienky dosiahnuteľný. Tento postoj potvrdil aj prezident Chu Ťin-tchao vo svojom prejave na tlačovej konferencii vo Washingtone počas svojej návštevy USA.⁶⁸ V ČĽR sa tento princíp uplatňuje od 70-tych rokov minulého storočia. Asertívny postoj ČĽR v zahraničnopolitickej stratégii je viditeľný v multilaterálnych rokovaníach či už so Severnou Kóreou alebo v rokovaníach s Iránom.⁶⁹

Podľa mienky amerického renomovaného politológa S. P. Huntingtona, dobrá susedská politika „Veľkej Číny a zóny blahobytu“ sa stáva ekonomickou a politickou realitou⁷⁰. Dôkazom tohto tvrdenia môžu byť aj čínske aktivity nielen vo svojom najbližšom okolí, ako je pomoc Kambodži vo výške 600 miliónov USD⁷¹, ale aj južnej Amerike, najnovšie v Brazílii. To znepokojuje amerických politikov ako napr. kongresmana Dana Burtona, či senátora Lindseyho Grahama, ktorý vníma vplyv v tejto sfére negatívne a prirovnáva ho sovietskemu vplyvu v dobe Ronalda Regana. Opačný názor zastáva Alexandre Solis z čínsko-brazilskej hi-tech spoločnosti, ktorý vníma čínsky ekonomický vplyv pozitívne⁷². Je otázne či možno aplikovať Monroeovu doktrínu v období postbipolárneho sveta rovnakým spôsobom, ako v období Ronalda Regana, ako to naznačuje senátor Graham. Je Latinská Amerika stále „backyard“ USA? Dr. Bob Donorummo kritizoval Ruskú Federáciu, že považuje Ukrajinu za svoj „backyard“⁷³. Nemali by sme vnímať Brazíliu a Ukrajinu rovnako? Podľa názoru Carlosa Fuentes, popredného mexicko-amerického publicistu, „demokracia nie je Americká výsada. Amerika podporovala militaristické režimy.“⁷⁴ Demokracia v Mexiku bola vytvorená, miestnym prodemokratickým hnutím.⁷⁵ Tieto

⁶⁷ Huntington. S.P.; *Kampf der Kulturen*, 8.Auflage, Siedler, München 1998 (s268-279).

⁶⁸ 21.04.06 03:25 CET, BBC

⁶⁹ 15.3. 06, 14:00 CET, UCM Trnava, prednáška, J. E. Huang Zhongpo

⁷⁰ Huntington. S.P.; *Kampf der Kulturen*, 8.Auflage, Siedler, München 1998 (s271)

⁷¹ Pre bližšiu informáciu:

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/4890400.stm>

⁷² Pre bližšiu informáciu:

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/americas/4872522.stm>

⁷³ Jure Fixe SFP. 21. Apríl. 2005 o 17:00 CET na tému: Ruská zahraničná politika

⁷⁴ Kirkpatrick doctrine, zahraničnopolitická doktrína Jeane Kirkpatrick. Táto doktrína hovorila o možnej spolupráci USA s antikomunistickými autokratickými režimami. Pre bližšiu informáciu:

www.twq.com/06spring/docs/06spring_adesnik.pdf 2006

a podobné názory odrážajú protiamerickú klímu v Latinskej Amerike. ČLR má práve preto príležitosť uplatniť sa v tomto ekonomickom priestore a tým aj rozširovať svoj politický vplyv.

Bibliografia

- Čáky M. (2005): *Politický vývoj v novodobej Číne*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda.
- Ching, F. (1997): *Misreading Hong Kong*. In: Foreign Affairs, May/June.
- Gao, S. (1999): *Decades of Reform in China*. World Scientific Publishing Co. Ltd, London.
- Gardella, R.; McElderry, A.; Leonard, J., K.; (ed); *Chinese Business History: Interpretive Trends and Priorities for the Future*, M.E. Sharp Inc., NY 1998.
- Gerald A. (ed) Postiglione, J. T. H.(ed); *Hong Kong's Reunion With China: The Global Dimensions*; M.E. Sharp; New York 1997.
- Guo, Y. (2004): *Cultural Nationalism in Contemporary China: The Search for National Identity Under Reform*. London: Routledge Curzon.
- Fewsmith; J. (2001): *China since Tiananmen: The Politics of Transition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Feuerwerke, J., K.; Twitchett, A., D.; (ed); *The Cambridge History of China: Volume 13, Republican China 1912-1949, Part 2*, Cambridge University Press, Cambridge 1986.
- Fukuyama, Francis (1992): *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press.
- Fukuyama, Francis (2004): *State-Building: Governance and World Order in the 21st Century*. New York, Ithaca: Cornell University Press.
- Horlemann; R. (2003): *Hong Kong's Transition to Chinese Rule*. London: The Limits of Autonomy; Routledge Curzon.
- Huntington S.P. (1998): *Kampf der Kulturen*. 8.Auflage, Mníchov: Siedler.

Tento postoj mi pripomína duchovný odkaz Machiavelliho Vladára Kapitola III zmiešané principality . Machiavelli, N.; *Il Principe (The Prince)*, Dover Publication Inc; Mineola 1992; (s2-8)

Ako alternatívny zdroj:

<http://www.constitution.org/mac/prince03.htm>

Alebo povedané jazykom Machiavelliho: „Účel svätí prostriedky.“

http://en.wikipedia.org/wiki/Kirkpatrick_Doctrine

⁷⁵ 07.04.06 01:00 CET BBC, Pripomína mi to výrok Josipa Broza Tita: „Juhoslávia sa oslobodila sama!“ a jeho nasledovný postoj k politike Moskvy.

- Kirkpatrick, J.,J. (1988) *Legitimacy and Force*. Political and Moral Dimensions, New Jersey: Transaction Inc.
- Klíma, J. (1998): *Macao 1999 – koniec kolonializmu, koniec století, koniec evropské doby*. Medzinárodné vtahy 2/ 1998.
- Kolektív autorov (2001) *Geopolitika v 21. storočí*. Medzinárodné otázky; Ročník X.
- Kozlov; A. (1996): *Hongkong na prahu návratu do Číny*. Meždunarodnaja žizeň 4/1996.
- Machiavelli, N. (1992): *Il Principe (The Prince)*. Mineola: Dover Publication Inc.
- Marti ;M.; E. (2002): *China and the Legacy of Teng Xiaoping: From Communist Revolution to Capitalist Evolution*. first edition, Virginia: Brassey's Inc.
- O'Loughlin, J. (ed); Staeheli, L. (ed); Greenberg. E. (ed); *Globalization and Its Outcomes*; Guilford Press; New York 2004.
- Plechanovská, B. (2003): *Úvod do medzinárodných vzťahu*. Praha: ISA.
- Pons. P. (2002): *Macao*. London: Reaktions Books Ltd.
- Posluch, M.; Cibulka, Ľ. (2002): *Štátne právo Slovenskej Republiky*. Bratislava: Vydavateľstvo Právnickej fakulty Univerzity Komenského.
- Sópcy, J. (2004): *Politika v spoločnosti*. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Stewart; W. (2001): *Teng Xiaoping: Leader in a Changing China*. Minneapolis: Lerner Pubublication Group.
- Sün-C' (1950): *Kniha esejí, A riekol majster*. Bratislava: TATRAN.
- Thatcher M. (2002): *Statecraft: Strategies for Changing World*, Londýn: Harper Collins.
- Wang, Q., E. (2001): *Inventing China through History*. The May Fourth Approach to Historiography, New York: State University of New York.
- Wong, J.; Yongnian, Z. (2001): *The Nanxun Legacy and China's Development in the Post-Teng Era*. Singapore: Singapore University Press.

Ďalšie zdroje

Oficiálne dokumenty Čínskej ľudovej republiky: Ako Základný zákon Hongkongu, Macaa, v štúdiu uvedené medzinárodné zmluvy : sino-britská deklarácia, sino-portugalská deklarácia, Zákon o nedeliteľnosti Číny, dokument o čínskej demokracii a Kirkpatrick doctrine,

Shanker T.: *China's Military Geared to Deterring Tchaj-wan*, NY Times, 20.7.2005

Oficiálne stránky Čínskej ľudovej republiky a Čínskej republiky:

<http://infotut.com/geography/Macau/Government/> 2005.
www.china.org.cn/english/archiveen/27743.htm 2006.
<http://www.china.org.cn/english/features/dengxiaoping/103370.htm> 2006.
http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2005-10/19/content_486206_24.htm 2005.
<http://www.chinaconsulatechicago.org/eng/zt/hongkongissue/t92206.htm> 2005.
http://www.elections.gov.hk/elections/ce_election/facts_e.htm 2005.
<http://www.elections.gov.hk/elections/legco1998/pan4.htm> 2005.
<http://www.elections.gov.hk/elections/legco1998/plafrm.htm> 2005.
<http://english.people.com.cn/Tengxp/vol3/text/c1210.html> 2005.
<http://www.gov.hk/info/sar5/e12.htm> 2005.
<http://www.gov.hk/info/cs.htm> 2006.
http://www.imprensa.macao.gov.mo/bo/i/1999/leibasica/index_uk.asp#c7 2005.
http://www.info.gov.hk/basic_law/fulltext/index.htm 2005.
<http://www.info.gov.hk/eac/en/legco/gelist.htm> 2005.
http://www.info.gov.hk/govcht_e.htm 2005.
http://www.info.gov.hk/eac/en/legco/2000_report_2.htm 2005.
http://www.info.gov.hk/eac/en/legco/2001_report.htm 2005.
http://www.info.gov.hk/eac/en/legco/2004_list2.htm 2005.
<http://www.info.gov.hk/trans/jd/jd2.htm> 2005.
http://www.legco.gov.hk/general/english/intro/hist_1c.htm 2005.
<http://www.macaudata.com/Macau/jus/abc/part3/eindex.html> 2005.
<http://www.macaudata.com/Macau/jus/abc/part3/eindex.html> 2005.

Prílohy

Príloha 1: zvláštne ekonomické zóny

Príloha 2:

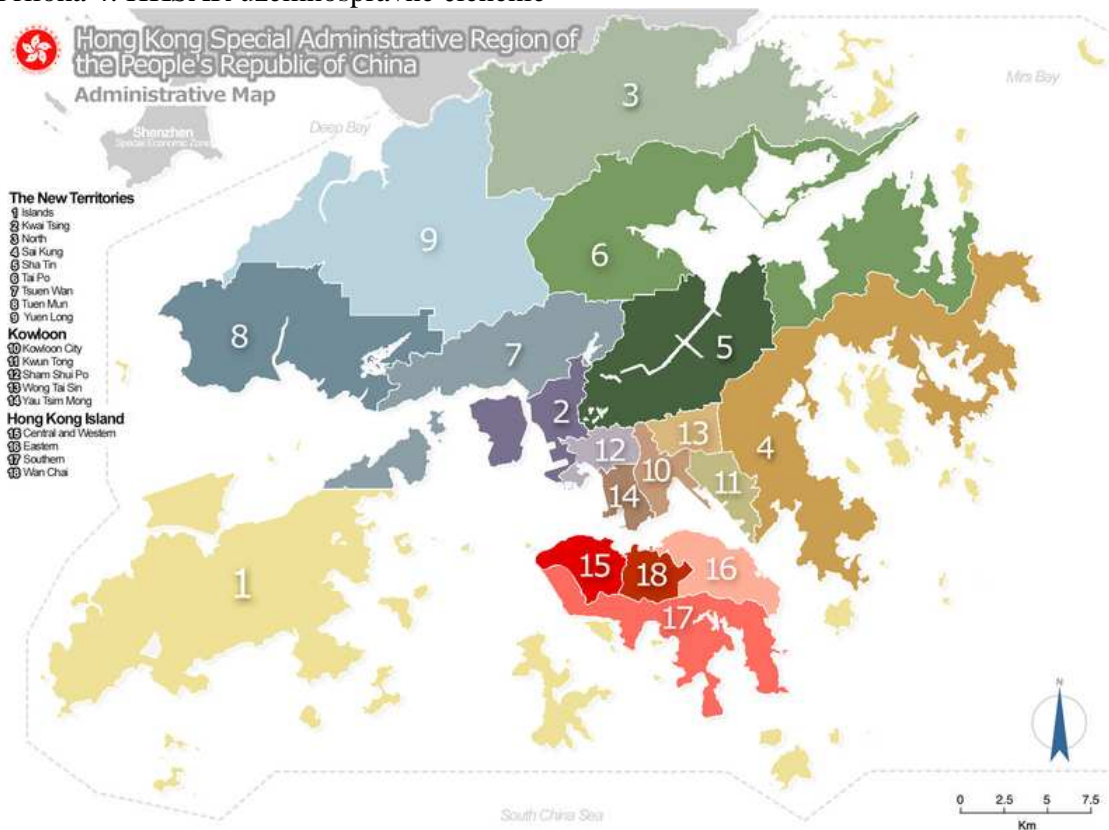
Peking 19. december 1984: britská premiérka Margaret Thatcherová a premiér ČLR Čao C' - jang podpisujú pod dohľadom Teng Siao-phinga (pri vlajkách uprostred) dohodu, podľa ktorej Hongkong prejde v r.1997 pod správu ČLR.

Príloha 3: Prezident Chu Ťin-tchao na štátnej návšteve USA 19.04.2006, Prezident George W. Bush a prezident Chu Ťin-tchao 20.04. 2006

Príloha 4: HKSAR územnosprávne členenie

Príloha 5: Guvernéri Špeciálnych administratívnych regiónov: zľava Tung Kim-hwa, Donald Tsang, Edmund Ho

